

steunpunt mens
en samenleving

Druk op de eerste lijn. Geïntegreerde concepten in welzijns-, justitieel en bestuurlijk beleid

13 maart 2023

samvzw.be

Colofon

SAM, steunpunt Mens en Samenleving

Turnhoutsebaan 139A – 2140 Borgerhout

+32 488 77 88 99 – info@samvzw.be – www.samvzw.be

BTW BE 0674.697.752 – RPR Antwerpen

Publicatiedatum

13 maart 2023

Auteur

Lifa Ouald Chaib

Inhoud

1 – Beweging op de eerste lijn	6
1.1. Visie	6
1.2. Complexe noden, geïntegreerde concepten	7
1.3. Implicaties voor elk niveau.....	7
2 – Beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	9
2.1. Departement WVG	9
2.1.1. Decreet lokaal sociaal beleid	9
Sociaal Huis	
Geïntegreerd Breed Onthaal (GBO)	
Huizen van het Kind	
Beleidsprioriteiten en -maatregelen voor 2020-2025	
2.1.2. STEK	10
2.1.3. Bovenlokale netwerken dak- en thuisloosheid	11
2.1.4. Lokale gezinscoaches	11
2.1.5. Buurtgerichte zorg.....	11
2.2. Agentschap Zorg en Gezondheid	12
2.2.1. Afdeling eerste lijn en gespecialiseerde zorg	12
Zorgcircuits en zorgnetwerken	
Eerstelijnszorg: ELZ en zorgraden	
2.3. Opgroeien	15
2.3.1. Huizen van het Kind	15
2.3.2. OverKop-huizen	16
2.3.3. Jeugdhulp	17
1Gezin1Plan	
2.3.4. Vroeg & Nabij.....	18
2.3.5. ‘Gedeelde verantwoordelijkheid en de ideale wereld’	18
2.4. Kwaliteit van de zorg.....	18
Kwaliteitsdecreet	
Intersectoraal kwaliteitskader	
3 – Beleidsdomein Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse zaken en Justitie	21
3.1. Agentschap Justitie en Handhaving	21
3.1.1. Regelgeving en opdrachten	21

3.1.2. Netwerken	22
Family Justice Centers, ketenaanpak IFG	
Project SAMEN en Project M	
Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden	
4 – Beleidsdomein Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen	25
4.1. Agentschap Binnenlands Bestuur en stedenbeleid samen met Justitie en hulpverlening	25
4.1.1. Lokale Integrale Veiligheidscel (LIVC)	25
4.1.2. Bestuurlijke ontwikkelingen	26
Decentralisatie	
Regiovorming	
Integratie OCMW-gemeente	
5 – De Vlaamse administratie hertekend	29
5.1. Beleidsdomein WVG	29
5.1.1. Organogram.....	29
5.1.2. Agentschap Opgroeien	29
5.1.3. Departement WVG en agentschap Zorg en Gezondheid	30
5.2. Agentschap Justitie en Handhaving	30
5.2.1. Organogram.....	30
6 – Samenvattend	31
7 – Achtergrondinformatie	34

1 — Beweging op de eerste lijn

De eerste lijn is volop in beweging en dat heeft implicaties voor de dagelijkse praktijk van praktijkwerkers en hun organisaties, voor gebruikers en voor de ondersteuningsstructuren. Met ‘eerste lijn’ bedoelen we de hulp waar de burger zelf en zonder verwijzing terecht kan. Eerstelijns hulp is rechtstreeks toegankelijk.

In deze nota krijg je een overzicht van de geïntegreerde concepten die sociale professionals op de eerste lijn uitdagen. De tekst geeft geen overzicht van *alle* ontwikkelingen in de onderscheiden beleidsdomeinen. De focus ligt vooral op de geïntegreerde concepten in een sterk veranderende maatschappelijke en bestuurlijke context.

Wat is **de visie** achter de geïntegreerde concepten? In welke **maatschappelijke en bestuurlijke context** zijn ze te situeren? En welke **veranderingen** brengen ze met zich mee? Met deze tekst informeren we het brede werkveld over deze ontwikkelingen.

In de volgende hoofdstukken overlopen we per beleidsdomein de regelgeving en de concrete uitwerking ervan. Omwille van de leesbaarheid leiden hyperlinks je naar meer details.

1.1. VISIE

De ontwikkelingen zijn het gevolg van een Vlaams overheidsbeleid geënt op een breed concept van **vermaatschappelijking van de zorg**. Dat betekent:

- Iedereen moet de kans krijgen om een zinvolle plek in de samenleving in te nemen.
- Waar nodig moeten burgers daarin ondersteund worden.
- De zorg moet zoveel mogelijk geïntegreerd in de samenleving verlopen.

Bij die visie horen begrippen als de-institutionalisering, community care, empowerment, kracht- en contextgericht werken, vraagsturing en respijtzorg. Ook het **maatschappelijk kapitaal mobiliseren** (naast de formele is de informele zorg minstens even belangrijk) staat hoog op de Vlaamse agenda evenals de keuze om dit beleid **domeinoverschrijdend** te realiseren. Werk, Wonen, Onderwijs, Jeugd, Cultuur en Sport, en Justitie moeten mee zorgen voor een inclusief verhaal voor de burger.

Deze ambitieuze keuze vraagt een actieve samenwerking van alle overheden, van de betrokken private organisaties en van het middenveld.

Daarenboven situeert ze zich in een sterk veranderende maatschappelijke en bestuurlijke context, gekenmerkt door:

- toenemende welzijns- en gezondheidsproblemen;
- pluraliteit van gezinsvormen, superdiversiteit en vergrijzing;
- toegenomen armoede en bestaansonzekerheid, stijgende schuldenlast, een woon- en energiecrisis;
- de vluchtelingenproblematiek, terrorisme en radicalisering en mede daardoor een groeiend veiligheidsdiscours en de hiermee gepaard gaande verrechtsing van de samenleving;
- toenemende druk op het lokale beleid dat op veel domeinen een regierol krijgt;
- bovenlokale actoren die eveneens een belangrijke rol opnemen.

1.2. COMPLEXE NODEN, GEÏNTEGREERDE CONCEPTEN

Vanuit het groeiende besef dat één hulpverlener of één sector niet langer in staat is om ondersteuning op maat te garanderen, vertaalde de Vlaamse overheid haar beleidskeuze voor vermaatschappelijking van de zorg in verschillende geïntegreerde concepten: het Sociaal Huis, het geïntegreerd breed onthaal, de STEK-praktijken, de lokale gezinscoach ingebed in een lokaal netwerk, netwerken geestelijke gezondheidszorg, de zorgraden in de eerstelijnszones, de Huizen van het Kind, 1Gezin1Plan, de OverKop-huizen, zorgzame buurten met buurtgerichte zorg, het concept Vroeg & Nabij voor een kwaliteitsvol en geïntegreerd beleid voor kinderen, jongeren en gezinnen, de Family Justice Centers en de ketenaanpak van Intrafamiliaal Geweld en Kindermishandeling.

Al deze ontwikkelingen moeten bijdragen tot een meer nabije, generalistische, breed toegankelijke en gebruikersgerichte eerste lijn.

Dit zijn de vaststellingen:

- De doelstellingen en principes van de geïntegreerde concepten zijn meestal gelijklopend maar elk concept heeft een specifieke invalshoek, werkwijze of focus.
- Door de veelheid aan initiatieven en de verschillen ertussen raakt het werkveld overbevraagd en verhoogt de druk op de eerste lijn.
- Vaak ontbreekt samenhang en afstemming tussen de initiatieven, beleidskaders zijn niet voldoende uitgetekend.
- De meeste professionals, organisaties en sectoren beseffen dat ze meer en beter moeten samenwerken om complexe problemen aan te pakken, maar die samenwerking vraagt tijd.
- Persoonsgegevens uitwisselen en verwerken is geen evident verhaal omdat de bestaande kaders niet altijd toereikend zijn.

Er is nood aan een **intersectoraal kwaliteits- en deontologisch kader** dat vertrekt vanuit een breed gedragen overkoepelende visie. Enkel dan kunnen we de broodnodige **afstemming tussen sectorale en intersectorale regelgeving** realiseren. De **ondersteuning van de samenwerking** moet op alle niveaus een beleidsprioriteit zijn.

1.3. IMPLICATIES VOOR ELK NIVEAU

Het welzijnsbeleid situeert zich vandaag in een sterk veranderende bestuurlijke context. De ambities van het Vlaamse welzijns- en zorgbeleid vragen om samenwerking tussen overheden op alle niveaus.

Vlaamse overheid en lokale besturen

Voor de Vlaamse overheid zijn de lokale besturen de cruciale partners in alle beleidsdomeinen.¹ Ze krijgen – naast hun rol als lokale actor – een regierol in vrijwel alle Vlaamse beleidsdomeinen. De Vlaamse overheid werkt de kaders uit.

Het Vlaams Regeerakkoord voorziet daarvoor hefbomen:

- Een commissie decentralisatie onderzoekt hoe het lokale niveau meer autonomie, doorzettingsmacht en instrumenten kan krijgen voor de aanpak van belangrijke maatschappelijke vraagstukken.
- De vorming van zestig eerstelijnszones voor eerstelijnszorg moet zorgen voor meer afstemming en samenwerking tussen welzijns- en gezondheidsactoren op de eerste lijn.
- De vorming van vijftien referentieregio's moet een einde maken aan de wirwar van samenwerkingsverbanden waarin lokale besturen betrokken zijn.

¹ Vlaams Regeerakkoord 2019-2024.

- De nota van de Vlaamse Regering van 9 december 2022 over het hervormingstraject van de zorgraden vermeldt ‘slagkrachtige zorgraden middels het versterken van de rol van de lokale besturen in de zorgraden, het verhogen van de betrokkenheid van het welzijnsveld en de actualisering van de opdrachten van de zorgraden’:
 - De aanwezigheid van de lokale besturen in de zorgraden wordt versterkt om de democratische controle over de werking te garanderen.
 - De zorgraden hebben de opdracht om het lokaal sociaal beleid te ondersteunen. De uittekening van dat beleid gebeurt door de lokale besturen die hierin de regierol hebben.
 - Het hervormingstraject beoogt een betere afstemming van de meerjarenplannen van de zorgraden op het lokaal sociaal beleid.
- Met de integratie van OCMW’s en gemeentebesturen wil de Vlaamse overheid een geïntegreerd sociaal beleid creëren.
- De hertekening van de Vlaamse administratie moet tot meer afstemming en samenwerking leiden. Ze komt er door:
 - de fusie van Jongerenwelzijn en Kind en Gezin in ‘Opgroeien’;
 - het Vlaams justitiebeleid als aparte bevoegdheid door de oprichting van het Agentschap Justitie en Handhaving;
 - de nakende fusie van het Departement WVG en het agentschap Zorg en Gezondheid onder de noemer Departement Zorg

Middenveld en praktijkveld

In deze veranderende maatschappelijke en bestuurlijke context roepen complexe vragen en maatschappelijke uitdagingen om een sterk partnerschap tussen alle betrokken actoren. Lokale besturen, welzijns- en zorgactoren, de (rechtstreeks toegankelijke) voorzieningen in de jeugdhulp en gehandicaptenzorg, samenlevingsopbouw, armoedeverenigingen en gebruikersorganisaties op de eerste lijn staan voor een uitdagende opdracht. Het is belangrijk om er in deze beweging voor te zorgen dat we de cliënt niet uit het oog verliezen en dat samenwerking slechts een middel is om een doel te bereiken en nooit een doel op zich kan zijn. Dit is zowel voor de praktijkwerkers als voor de organisaties een uitdaging.

Ook voor de medewerkers van steunpunten, expertisecentra, hogescholen en onderzoekscentra is inzicht in (de samenhang tussen) deze ontwikkelingen van belang. Het vergt veel flexibiliteit om snel in te spelen op de nieuwe noden en om daarvoor een nieuw en adequaat ondersteuningsaanbod te ontwikkelen. Deze actoren zijn bovendien bevoorrechte getuigen van de mate waarin (sociale) professionals er in deze nieuwe context in slagen om hun opdracht voor mensen in maatschappelijk kwetsbare posities te blijven waarmaken. Waar nodig zullen ze met die kennis het publieke debat kunnen/moeten stofferen.

2 — Beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

2.1. DEPARTEMENT WVG

2.1.1. Decreet lokaal sociaal beleid

Het decreet lokaal sociaal beleid van 9 februari 2018 ondersteunt lokale actoren bij het voeren van een lokaal sociaal beleid. Dat beleid is het geheel van acties die ze samen met andere actoren ondernemen om **alle inwoners van een gemeente toegang te geven tot de sociale grondrechten**. Het decreet erkent de lokale besturen als cruciale partners in het welzijns-, gezondheids- en gezinsbeleid. Het bevestigt het belang van een sociaal beleid op lokaal niveau en vraagt de lokale besturen om hierin de leiding te nemen.

Het decreet bestaat uit vier grote onderdelen:

- het lokaal sociaal beleid als onderdeel van de meerjarenplanning
- de regie van de lokale sociale hulp- en dienstverlening
- de toegankelijkheid van de sociale hulp- en dienstverlening
- de vermaatschappelijking van de lokale sociale hulp- en dienstverlening

Het decreet schuift – onder de noemer toegankelijke hulp- en dienstverlening en aanpakken van onderbescherming – **drie geïntegreerde concepten** naar voren:

- het Sociaal Huis
- het samenwerkingsverband GBO
- de Huizen van het Kind

SOCIAAL HUIS

Binnen het **decreet lokaal sociaal beleid** fungeert het Sociaal Huis als een duidelijk fysiek en herkenbaar lokaal aanspreekpunt. Vanuit dit Sociaal Huis wordt, onder regie van het lokaal bestuur, een samenwerkingsverband **geïntegreerd breed onthaal** gerealiseerd.

GEÏNTEGREERD BREED ONTHAAL (GBO)

In het **samenwerkingsverband geïntegreerd breed onthaal** bundelen minimaal het OCMW, het CAW en de DMW van de ziekenfondsen de krachten om:

- de toegankelijkheid van de lokale sociale hulp- en dienstverlening te verhogen;
- onderbescherming aan te pakken.

In verschillende domeinen van de sociale bescherming maken potentiële rechthebbenden vandaag geen gebruik van het openbare aanbod, van de rechten en diensten waarop ze aanspraak kunnen maken. Ze krijgen niet voldoende info over hun rechten, hebben niet de reflex om zelf hun rechten aan te vragen of weten niet hoe dat moet.

Het samenwerkingsverband moet die ‘non-take-up van rechten’ tegengaan. Het werkt daarvoor samen met andere lokale basis- of faciliterende actoren en het meer gespecialiseerd achterliggend aanbod.

Het besluit van de Vlaamse Regering van 30 november 2018 geeft verdere invulling aan de functies en werkingsprincipes van het GBO in Vlaanderen en Brussel. Het voorziet ook subsidiemogelijkheden voor

experimentele en vernieuwende projecten die lokale besturen ondersteunen bij de voorbereiding, uitvoering en bijsturing van hun lokaal sociaal beleid.

Het relanceplan **Vlaamse veerkracht** voorziet in middelen voor een gebiedsdekkende uitrol van het GBO² in Vlaanderen en Brussel. Lokale besturen krijgen een financiële impuls van 7,5 miljoen euro om de samenwerkingsverbanden GBO te ondersteunen en te coördineren en zo een sterk sociaal beleid op lokaal niveau uit te bouwen. In totaal kunnen 58 samenwerkingsverbanden GBO heel Vlaanderen dekken. Na de oorspronkelijke 27 projecten, zullen bijkomend 31 samenwerkingsverbanden steun krijgen om de uitrol over heel Vlaanderen te realiseren. De samenwerkingsverbanden GBO zijn georganiseerd volgens de eerstelijnszones.

Twee organisaties kregen middelen voor de **ondersteuning van deze implementatie**: SAM, steunpunt Mens en Samenleving, voor het leer- en kennisdelingsaanbod, de VVSG voor procesbegeleiding. De regionale beleidsmedewerkers volgen en ondersteunen de samenwerkingsverbanden GBO in hun regio in nauwe samenwerking met SAM. In de werkgroep vorming en ondersteuning stemmen ze hun ondersteuningsaanbod af.

HUIZEN VAN HET KIND

De Huizen van het Kind hebben als doel om aanstaande gezinnen en gezinnen met kinderen en jongeren zo goed en zo dicht mogelijk bij hun leefwereld te ondersteunen, door levens- en beleidsdomeinen met elkaar te verbinden. We lichten ze toe in de rubriek Opgroeien.

BELEIDSPRIORITEITEN EN -MAATREGELEN VOOR 2020-2025

De Vlaamse regering bepaalde deze **beleidsprioriteiten**:

- Lokale besturen hebben een regierol op het vlak van sociaal beleid.
- Lokale besturen realiseren de functies en werkingsprincipes van het geïntegreerd breed onthaal.
- Lokale besturen nemen maatregelen die de vermaatschappelijking van de lokale sociale hulp- en dienstverlening stimuleren.

Daarnaast formuleert de Vlaamse Regering een aantal **beleidsmaatregelen**³ die lokale besturen kunnen inzetten om het lokaal sociaal beleid te versterken en de regie over de lokale sociale hulp- en dienstverlening te voeren:

- het versterken en faciliteren van een lokaal en integraal gezinsbeleid
- het voeren van een lokaal beleid op het vlak van gezondheidszorg
- de aanpak van radicalisering en de re-integratie van ex-gedetineerden
- de preventie en aanpak van dak- en thuisloosheid

2.1.2. STEK⁴

Naast de overheid namen ook andere actoren initiatieven om onderbescherming tegen te gaan. De STEK is een vertrouwde, laagdrempelige en informele ontmoetingsplaats in de nabije omgeving waar mensen makkelijk binnenwandelen en warm onthaald worden. Het is een model om lokaal samen te werken aan meer sociale bescherming en om de kans van mensen te verhogen om hun rechten op kwaliteitsvolle dienstverlening en voldoende inkomen te laten gelden.

In een STEK staan vier functies centraal: de ontmoetingsfunctie, de doorverwijsfunctie, de vormingsfunctie en de politiserende functie.

² Beslissing Vlaamse Regering van 16 juli 2021.

³ Omzendbrief WVG van januari 2018.

⁴ In mei 2022 is het beleid voor Armoedebestrijding overgeheveld van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin naar het beleidsdomein van de minister van Brussel, Cultuur, Jeugd, Sport en Armoedebestrijding. Dat geldt dus ook voor de STEK-praktijken.

De STEK is een autonoom samenwerkingsverband tussen organisaties uit verschillende sectoren. De werkers en de vrijwilligers, die een sterke rol hebben in de uitbouw van de STEK, stimuleren de participatie van bezoekers.

- > Meer info over de STEK is te vinden in de [leidraad](#).

2.1.3. Bovenlokale netwerken dak- en thuisloosheid

Dak- en thuisloosheid, en bij uitbreiding de bredere woonproblematiek van kwetsbare doelgroepen, is een complexe problematiek waar zowel welzijns-, gezondheids- als woonactoren en lokale besturen bij betrokken zijn en acties in moeten ondernemen. De lokale besturen hebben een belangrijke rol te vervullen in het samenbrengen van partners en organisaties om een **gezamenlijk beleid** en een **gezamenlijke aanpak** voor complexe problemen af te spreken.

In dertien regio's in Vlaanderen zijn er bovenlokale netwerken actief in de strijd tegen dak- en thuisloosheid. Deze netwerken zijn bottom-up tot stand gekomen en zijn samengesteld uit lokale besturen, woonactoren en welzijns- en gezondheidsactoren.

Het **Vlaams actieplan Dak- en Thuisloosheid**⁵ voorziet in de oprichting van bovenlokale netwerken dak- en thuisloosheid in alle regio's. Dit sluit aan bij de regierol die de lokale overheid vanuit het decreet lokaal sociaal beleid krijgt toegekend.

2.1.4. Lokale gezinscoaches

De Vlaamse Regering ondersteunt lokale besturen om via lokale gezinscoaches een intensieve begeleiding uit te bouwen voor kwetsbare gezinnen die kampen met diverse problemen én nood hebben aan integrale en intensieve ondersteuning.⁶

Werken met gezinscoaches is geen tijdelijk of afzonderlijk project in enkele organisaties. Het moet een **reguliere vorm van ondersteuning** worden binnen een breder bestaand netwerk en in de werking van de betrokken organisaties. Gezinscoaches zijn ingebed in een (boven)lokaal netwerk, onder regie van de lokale besturen.

Het concept van lokale gezinscoaches sluit aan bij bestaande initiatieven om kwetsbare gezinnen te ondersteunen – denk aan het geïntegreerd breed onthaal, 1Gezin1Plan en de Huizen van het Kind. Het is belangrijk dat die bestaande initiatieven binnen het netwerk goed afstemmen. Werken met lokale gezinscoaches kan alleen als alle betrokken organisaties er bewust voor kiezen om deze vorm van ondersteuning in te zetten. Ze moeten samen de noodzakelijke werkingsprincipes en randvoorwaarden creëren waarbinnen een gezinscoach kan functioneren.

Van 1 november 2021 tot 31 oktober 2023 lopen er vijf projecten in ELZ Baldemore, Herenthout, Leuven, Bilzen en Oostende. Ze werden geselecteerd via de projectoproep 'lokale gezinscoaches'. Het Steunpunt WVG voert onderzoek naar 'een kader voor lokale gezinscoaches in Vlaanderen' en de Hogeschool Odisee Brussel voorziet in een begeleidings- en intervisietraject. Ze doet dat samen met TAO Armoede, een deelwerking van vzw De Link die bestaat uit opgeleide ervaringsdeskundigen. De projecten kunnen een waardevolle input opleveren om tot een breed toepasbaar kader te komen.

- > Meer informatie over het concept lees je in de [Informatiebrochure lokale gezinscoaches](#).

2.1.5. Buurtgerichte zorg

Op 30 april 2021 keurde de Vlaamse Regering de acties goed om 'Zorgzame Buurten' te realiseren. Daarmee wil ze investeren in het mentaal welbevinden van de Vlamingen en de sociale cohesie in de samenleving versterken.

⁵ Het [actieplan ter voorkoming en bestrijding van dak- en thuisloosheid 2020-2024](#) is een bijlage bij het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (VAPA). Het werd goedgekeurd in december 2020.

⁶ Regeerakkoord en het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2020-2024.

De eerste zorgzame buurten moeten als motor dienen voor de ontwikkeling van zorgzame buurten in heel Vlaanderen en Brussel. Een ad hoc consortium, gecoördineerd door de Koning Boudewijnstichting, ondersteunt de projecten op vlak van methodiekontwikkeling, intervisie, procesbegeleiding en coaching. De projecthouders zijn lokale besturen, buurt- en opbouwwerkers, welzijns- en zorgorganisaties en zorgraden van eerstelijnszones.

Het inspiratiekader voor zorgzame buurten kwam tot stand op basis van visieteksten, cahiers, studiewerk van en gedachtewisselingen met universiteiten, hogescholen, kenniscentra en middenveldorganisaties, ervaringen met projecten Zorgzame Buurten en gerelateerd beleid in het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Het kader zet in op:

- de sociale netwerken van mensen lokaal versterken;
- de link leggen tussen informele en formele zorg;
- intersectorale samenwerking uitbouwen tussen welzijns- en zorgpartners op het terrein om integrale zorg te creëren.

Via een projectoproep in juni 2021 kregen 132 zorgzame buurten⁷ een financiële impuls. De projectperiode startte in maart 2022 en eindigt op 29 februari 2024.

De ondersteuningsstructuur:

- De KBS faciliteert de coaches van de projecten.
- De KBS coördineert en implementeert het ondersteunings- en begeleidingsprogramma.
- Het Steunpunt WVG voert van maart 2022 tot en met april 2024 een onderzoek uit, moet beleidsaanbevelingen formuleren en hanteerbare leidraden en tools leveren.
- De KBS, het Steunpunt WVG en het consortium organiseren een eindsymposium.
- SAM is lid van het consortium.

2.2. AGENTSCHAP ZORG EN GEZONDHEID

2.2.1. Afdeling eerste lijn en gespecialiseerde zorg

ZORGCIRCUITS EN ZORGNETWERKEN

Dankzij artikel 107 van de ziekenhuiswet kon de Vlaamse overheid bedden in de algemene en psychiatrische ziekenhuizen buiten gebruik stellen en de vrijgekomen middelen investeren in vernieuwde zorginitiatieven zoals mobiele netwerken of teams.

Daarmee kan ze inzetten op meer **continuïteit van zorg** voor mensen met een psychische kwetsbaarheid, **zo dicht mogelijk bij de natuurlijke leefsituatie**. Ook deze beweging kadert in de vermaatschappelijking van de zorg. De **zorgnetwerken en zorgcircuits** moeten leiden tot een meer **gemeenschapsgerichte geestelijke gezondheidszorg**.⁸

⁷ [Persmededeling van 1 februari 2022](#) en [de nota aan de Vlaamse Regering van 18 maart 2022](#)

⁸ Het [decreet](#) van 5 april 2019 over de organisatie en ondersteuning van het geestelijk gezondheidsaanbod omvat alle bestaande regelgeving van de sectoren in de geestelijke gezondheidszorg. Daarnaast is er het [Vlaams Actieplan Geestelijke Gezondheid](#) dat al in uitvoering is.

De zorg voor mensen met psychische problemen zo dicht mogelijk bij de natuurlijke leefsituatie brengen, veronderstelt een stevig uitgebouwd **ambulant en thuiszorgondersteunend aanbod**. Er zijn ook **samenwerkingsverbanden** nodig tussen de verschillende partners in de GGZ en op de eerste lijn.

Het zijn de zorgcircuits en zorgnetwerken die deze samenwerkingsverbanden organiseren. Daarin staan **afstemming tussen de diensten** en **continuïteit van de zorg** centraal. Er is ook aandacht voor herstel en psychosociale rehabilitatie: thema's als huisvesting en maatschappelijke integratie maken deel uit van het verhaal.

- > Bekijk de sleutelfuncties.
- > Bekijk de Gids naar een betere geestelijke gezondheidszorg door de realisatie van zorgcircuits en zorgnetwerken voor volwassenen en de Gids naar een nieuw geestelijk gezondheidsbeleid voor kinderen en jongeren.

Ook de steunpunten zijn onderwerp van de veranderingen. Het Vlaams Overlegplatform Geestelijke Gezondheid fuseerde in maart 2022 met het Steunpunt Geestelijke Gezondheid. Beide organisaties gaan verder onder de naam Psyche. Psyche staat in voor de ondersteunende opdrachten in de sector van de geestelijke gezondheidszorg, met bijzondere focus op:

- methodiekontwikkeling;
- ondersteuning van de netwerken geestelijke gezondheid;
- de uitvoering van een ombudsfunctie die geen onderdeel uitmaakt van een zorgvoorziening.

EERSTELIJNSZORG: ELZ EN ZORGRADEN

De hervorming van de eerstelijnszorg⁹ moet leiden tot een toegankelijke, effectieve en kwalitatieve gezondheids- en welzijnszorg waarin de persoon met een zorg- en ondersteuningsvraag centraal staat. De hervorming heeft betrekking op de zorg- en hulpverleners die het dichtst bij de hulpvrager staan. Zij moeten in de toekomst op een geïntegreerde manier samenwerken.

Het decreet van 2019¹⁰ bepaalt het kader voor alle grote projecten die de eerste lijn hervormen:

- De installatie van zorggraden in eerstelijnszones;
- daarboven: regionale zorgzones en een Vlaams Instituut voor de Eerste Lijn;
- tools zoals zorgcoördinatie en casemanagement voor een patiëntcentrale benadering van de zorg.

De **eerstelijnszone**¹¹ is een centraal element in deze hervorming. Het is een geografisch afgebakend gebied, gevormd door een of meer gemeenten en aangestuurd door een zorgraad. De zorggraden bestaan uit vertegenwoordigers van minstens alle verplichte partners uit het zorg- en welzijnslandschap. Ze zijn opgericht om het werk van de lokale overheden en zorg- en hulpverleners beter op elkaar af te stemmen. Er zijn 60 eerstelijnszones afgebakend: 59 in Vlaanderen en 1 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Op 1 juli 2020 werden ook 60 zorggraden erkend.

De **zorgraad** van een eerstelijnszone heeft vijf prioritaire taken:

1. Afstemming organiseren tussen:
 - de zorgaanbieders onderling;
 - de zorgaanbieders en andere organisaties;

⁹ De beleidsvisie vind je in het document '[een geïntegreerde zorgverlening in de eerste lijn](#)'

¹⁰ [Decreet van 26 april 2019 over de organisatie van de eerstelijnszorg, de regionale zorgplatformen en de ondersteuning van de eerstelijnszorgaanbieders](#).

¹¹ [Besluit van 17 mei over de erkenning en subsidiëring van de zorggraden](#)

- diensten en personen en een meer gespecialiseerd zorgaanbod;
 - de zorgaanbieders en de personen met een zorg- en ondersteuningsnood, mantelzorgers en vrijwilligers.
2. Interdisciplinaire samenwerking stimuleren, waaronder gegevensdeling tussen de zorgaanbieders binnen de eerstelijnszorg.
 3. Kringwerking stimuleren: verenigingen ondersteunen die alle vrijwillig toetredende zorgaanbieders van een eerstelijnszone groeperen.
 4. De ontwikkeling van het geïntegreerd breed onthaal ondersteunen:
 - a. in de afstemming en samenwerking met de zorgaanbieders;
 - b. in het realiseren van maximale rechtentoekenning en toegang tot diensten en voorzieningen.
 5. Gegevens aanleveren voor de Sociale Kaart.

In 2022 liep er een hervormingstraject 'slagkrachtige en efficiënte eerstelijnszones'. Dat traject moest tegen de zomer van 2022 concrete suggesties opleveren voor de herziening van het besluit van de Vlaamse Regering over governance, opdrachten en financiering van de zorgraden. Het Webinar van Zorg en Gezondheid geeft meer info over dit hervormingstraject.

Op 9 december 2022 keurde de Vlaamse Regering de nota Slagkrachtige zorgraden middels het versterken van de rol van de lokale besturen in de zorgraden, het verhogen van de betrokkenheid van het welzijnsveld en de actualisering van de opdrachten van de zorgraden goed.

De grote lijnen uit de nota:

- De zorgraden worden nog meer gestuurd naar open netwerkorganisaties die het brede veld van welzijns- en gezondheidsactoren mobiliseren voor geïntegreerde zorg. De cluster welzijn wordt versterkt met VAPH-voorzieningen en voorzieningen die gefinancierd worden door het agentschap Opgroeien.
- Er wordt een basis gelegd voor de wederzijdse afstemming van de beleidscycli van de lokale besturen en zorgraden, met specifieke aandacht voor de rol die zorgraden kunnen spelen in de ondersteuning van het lokaal sociaal beleid. De Vlaamse Regering beklemtoont hierbij het belang van goede afstemming tussen de zorgraden en de lokale besturen.
- De autonomie en bestuurskracht van zorgraden wordt groter. Ze krijgen meer vrijheid in de vormgeving van hun eigen governancestructuur, binnen de randvoorwaarden van gelijkwaardigheid van clusters, garantie op voldoende pluraliteit in het bestuursorgaan en het naleven van de principes van goed bestuur.
- Via een traject werken de zorgraden samen met relevante partners acties uit voor meer betrokkenheid bij en inspraak in de zorgraad van personen met een zorg- en ondersteuningsnood, mantelzorgers en burgers.

De kernopdrachten van de zorgraden kunnen grotendeels behouden blijven zoals ze nu omschreven zijn in het decreet. Hier en daar zijn kleine aanpassingen nodig. De kerntaken worden als volgt geherdefinieerd:

- Het brede veld (lokale systeem) van beroepsgroepspecifieke verenigingen, zorg- en welzijnsvoorzieningen en eerstelijnszorgaanbieders ondersteunen bij de organisatie van kwaliteitsvolle en geïntegreerde zorg en personen ondersteunen met een zorg- en ondersteuningsvraag over de volledige keten, zoals vermeld in hoofdstuk 3, met inbegrip van digitale gegevensdeling bij de interdisciplinaire en multidisciplinaire samenwerking bij het aanbieden van die zorg.
- Een lokaal sociaal beleid, zoals vermeld in artikel 3, 4° van het decreet van 9 februari 2018 betreffende het lokaal sociaal beleid, ondersteunen.

- De organisatie en het aanbod van kwaliteitsvolle zorg en ondersteuning binnen de eerstelijnszone afstemmen op de zorg- en ondersteuningsvragen, door prioriteiten vast te stellen op het bevolkingsniveau (via populatiemanagement en de omgevingsanalyse) binnen de eerstelijnszone, in samenspraak met:
 - de verenigingen van personen met een zorg- en ondersteuningsvraag;
 - de verenigen van mantelzorg en de verenigingen van vrijwilligers;
 - de eerstelijnszorgaanbieders;
 - personen, diensten of organisaties met een gespecialiseerd zorgaanbod;
 - de lokale besturen, die beleidslijnen en inhoudelijke prioriteiten bepalen voor het lokaal sociaal beleid, afgestemd op de bovenlokale doelstellingen.
- Meewerken aan de uitvoering van de Vlaamse beleidsprioriteiten en gezondheids- en welzijnsdoelstellingen en zo nodig andere prioritaire doelstellingen voor het werkgebied voorstellen aan de Vlaamse Gemeenschap.

De Vlaamse Regering voorziet 2,48 miljoen euro subsidie (december 2022 tot 30 november 2023) voor de zorgraden om hun organisatie aan te passen en hun werking te verbeteren. Zo wil ze verder bouwen aan slagkrachtige en efficiënte eerstelijnszones.

Op basis van de [nota](#) start het traject voor een herziening van het eerstelijnsdecreet en de aanpassing van het uitvoeringsbesluit tot erkenning en subsidiëring van de zorgraden, gepland voor het voorjaar van 2024, met ingang op 1 januari 2025.

Op 12 januari 2023 vond het [Webinar](#) plaats met bijhorende [presentatie](#), georganiseerd door het agentschap Zorg en Gezondheid, waarin toelichting werd gegeven bij de nota 'slagkrachtige zorgraden middels het versterken van de rol van de lokale besturen in de zorgraden, het verhogen van de betrokkenheid van het welzijnsveld en de actualisering van de opdrachten van de zorgraden'.

[VIVEL](#) is het Vlaams Instituut Voor de Eerste Lijn. Het wordt sinds 1 mei 2019 erkend en gefinancierd door de Vlaamse Overheid als partnerorganisatie voor de eerste lijn. Op Vlaams niveau is VIVEL het centrale aanspreekpunt en het platform voor de dialoog van eerstelijnsactoren met de overheid en met elkaar. VIVEL verenigt de gezondheids- en welzijnsactoren van de eerste lijn, de vertegenwoordigers van personen met een zorg- en ondersteuningsnood, mantelzorgers en gebruikers, de lokale besturen en de expertisecentra.

2.3. OPGROEIEN

2.3.1. Huizen van het Kind¹²

Huizen van het Kind zijn samenwerkingsverbanden tussen lokale overheden, vrije beroepen, middenveldorganisaties, vrijwilligers en burgers. Ze verbinden de levensdomeinen die met opvoeden en opgroeien te maken hebben.

Omdat gezondheidszorg, kinderopvang, onderwijs, huisvesting, inkomen en welzijn een belangrijke rol spelen voor gezinnen met kinderen, zijn de Huizen van het Kind opgenomen in het decreet LSB en ingeschreven in de ontwikkelingen in de eerstelijnszorg. Ze zijn een belangrijke sleutel in het lokale beleid en in de strijd tegen kinderarmoede. Hun rol:

- acties ondernemen om aanstaande ouders en gezinnen met kinderen en jongeren zo goed en zo dichtbij mogelijk te ondersteunen, door diverse levens- en beleidsdomeinen met elkaar te verbinden;
- opvoedingsondersteuning, preventieve gezondheidszorg en ontmoeting integreren in één ruim aanbod;

¹² De werkvorm Huizen van het Kind werd geïntroduceerd in het [decreet op de Preventieve Gezinsondersteuning](#) van 20 november 2013. Sinds 1 januari 2015 worden er samenwerkingsverbanden erkend en gesubsidieerd als [Huizen van het Kind](#).

- een brug vormen tussen opgroeien en opvoeden en de verschillende levensdomeinen die eraan gelinkt zijn.

Huizen van het Kind moeten lokale basisvoorzieningen worden en dus voor iedereen bereikbaar en beschikbaar zijn.

Momenteel zijn er in 294 van de 300 Vlaamse gemeenten Huizen van Het Kind en is er een gezamenlijk Huis voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

- > Bekijk de [Huizen van het Kind per provincie](#).

Het [Expertisecentrum Opvoeden en Opgroeien \(EXPOO\)](#) van het agentschap Opgroeien ondersteunt de Huizen van het Kind.

2.3.2. OverKop-huizen

De Vlaamse overheid heeft de [OverKop-huizen](#) recent structureel ingebed. Daarmee geeft ze uitvoering aan de acties voor mentaal welzijn van het [relanceplan Vlaamse Veerkracht](#).

Het agentschap Opgroeien neemt de opvolging van de OverKop-huizen op zich. Het agentschap coördineert de betrokkenheid van elke relevante entiteit binnen het beleidsdomein WVG. Naast het agentschap Opgroeien hebben ook de geestelijke gezondheidszorg en het algemeen welzijnswerk een cruciale rol in het bieden van een veelzijdig aanbod voor jongeren op 1 plek.

Een OverKop-huis is een plek:

- voor alle jongeren maar voor kwetsbare jongeren in het bijzonder;
- met toegankelijke en geïntegreerde vrijetijdsactiviteiten en ondersteuning in een omgeving van vertrouwen en geborgenheid;
- waar jongeren een luisterend oor vinden en een beroep kunnen doen op ondersteuning op vlak van welbevinden zonder een label opgeplakt te krijgen;
- die de doelstellingen vrijetijdsbesteding, welbevinden en geestelijke gezondheidsbevordering en -zorg gecombineerd waarmaakt;
- die bijdraagt aan preventieve gezinsondersteuning, minstens voor volgende opdrachten:
 - jongeren gepast ondersteunen op het vlak van mentaal welzijn;
 - voortbouwen op informele ontmoeting om ondersteunende sociale netwerken voor en sociale verbinding tussen jongeren te scheppen;
 - jongeren ondersteunen in verschillende levensdomeinen met het oog op volwaardige participatie in de samenleving.

De volgende [partners](#) maken minimaal deel uit van het OverKop-netwerk:

- lokale besturen;
- relevante partners voor jeugd(welzijns)werk, voor geestelijke gezondheidsbevordering en -zorg en uit het onderwijsveld;
- het samenwerkingsverband en de teamwerking 1G1P in het werkingsgebied;
- het CAW.

Een OverKop-huis is per definitie een werking met verschillende disciplines zoals jeugdhulp, jeugdwerk, welzijnswerk, geestelijke gezondheidszorg en vrijwilligerswerk. Deze werkvormen zijn lokaal aanwezig. Een OverKop-huis vervult een belangrijke onthaalfunctie voor jongeren en leunt sterk aan bij de JAC-werking van de CAW's. Het is een plek waar, vanuit het oogpunt van de geestelijke gezondheid, aan

vroegdetectie en -interventie wordt gedaan. De link met jeugdhulp is aangewezen om jongeren tijdig naar een gepast hulpaanbod te begeleiden.

De **werkingsgebieden** komen overeen met de werkingsgebieden van 1G1P, die geënt zijn op de eerste-lijnszones.

- > Meer informatie over de OverKop-huizen lees je op de [website van OverKop](#) .

2.3.3. Jeugdhulp

Het decreet Integrale Jeugdhulp verankert een verregaande samenwerking tussen alle sectoren die betrokken zijn bij de jeugdhulp in Vlaanderen. De overheid wil er zo voor zorgen dat kinderen en jongeren altijd ergens terecht kunnen en dat er geen breuken zijn in de hulpverlening. In de jeugdhulp hebben tal van actoren hun krachten gebundeld in netwerken. De relevantste zijn de OverKop-huizen, hierboven beschreven, en 1Gezin1Plan.

1GEZIN1PLAN

1Gezin1Plan wil de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp uitbreiden én sneller beschikbaar maken in afwachting van een aanbod in de jeugdhulp. Het netwerk vertrekt vanuit deze vaststellingen:

- Kinderen, jongeren en hun gezinnen maken steeds meer gebruik van de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp.
- De crisisjeugdhulp krijgt via de meldpunten veel vragen naar directe ondersteuning.
- De wachttijden in de jeugdhulp zijn te lang en moeten aangepakt worden.
- Ouders, kinderen en jongeren moeten na een aanspreekpunt (CLB, Kind en Gezin, CAW) al te vaak nog een lange weg afleggen naar verdere hulp.

De Vlaamse overheid riep alle jeugdhulporganisaties en lokale besturen op om zestien regionale samenwerkingsverbanden 1G1P te vormen die heel Vlaanderen en Brussel dekken.

- Samenstelling: CAW, CLB, geestelijke gezondheidszorg, organisaties voor personen met een handicap, Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning en lokale besturen.
- Doelstellingen:
 - Een sneller en flexibeler aanbod creëren, inzetbaar wanneer modules uit de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp niet onmiddellijk beschikbaar zijn en de jongere of het gezin niet kan wachten op hulp.
 - Als er verschillende organisaties op dezelfde casus werken: 1 gezamenlijk plan opmaken, samen met de jongere en het gezin.
 - Alle jeugdhulpvragen binnen de maand opnemen.
 - Een aanspreekpunt zijn voor het gezin.
 - Een eerstelijnspsychologische functie uitoefenen:
 - > Laagdrempelige, kortdurende en vlot toegankelijke zorg verstrekken.
 - > Nauwe samenwerking verzekeren met zorgverleners en een lokaal netwerk uitbouwen met partners binnen en buiten de zorgsector.
 - > Partners binnen en buiten de zorgsector ondersteunen om psychologische problemen te leren herkennen.
 - > Deze functie toegankelijk maken voor kwetsbare en kansarme doelgroepen.

2.3.4. Vroeg & Nabij

Met Vroeg & Nabij wil de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin samen met het Departement WVG en de agentschappen de ondersteuning voor kinderen, jongeren en gezinnen hertekenen en stroomlijnen. Uitgangspunt is dat hulp **zo vroeg mogelijk** en **zo dicht mogelijk bij de gezinnen** ingezet moet worden. Hulpverlening moet plaatsvinden in de eigen leefwereld van kinderen, gezinnen en jongeren, in de buurt, in de school en in een sterkere eerste lijn.

De vele uitdagingen in de beleidstoelichting 2022 die betrekking hebben op het beleid rond zorg en ondersteuning van kinderen en jongeren worden gebundeld in één integraal plan van aanpak.

Ook hier is gewerkt met een inspiratienota. Ze definieert acht uitdagingen, geeft elementen voor een eerste blauwdruk en stelt een traject naar een geïntegreerde aanpak voor. Tegen midden 2022 moest een conceptnota voor de Vlaamse Regering de basis leggen voor een nieuw geïntegreerd beleid voor kinderen, jongeren en gezinnen.

Aanpak: in vier strategische cirkels en rond twee bijzondere thema's lopen experts, jeugdhulpverleners en academici een traject om voorstellen te formuleren.

- De vier strategische cirkels hebben betrekking op:
 - opdrachten en vorm van lokale netwerken, invulling van de trajectondersteuning en een inventaris van lokale actoren;
 - erkenning in financiering;
 - inschaling;
 - diagnostiek en bovenlokale netwerken
- De bijzondere thema's zijn kinderopvang en het continuüm naar volwassenheid.
- Er wordt maximaal afgestemd op bestaande dynamieken in de eerstelijnszones, zodat er geen nieuwe structuren gecreëerd worden.

Vooraf publiceerde de Vlaamse Raad WVG een adviesnota met aanbevelingen voor een succesvolle strategische oefening. Daarbij sprak ze haar bezorgdheid uit over het voorgestelde tijdsbestek en het participatietraject. De Raad adviseerde ook om de andere beleidsdomeinen van in het begin bij de oefening te betrekken.

Op vrijdag 17 februari 2023 nam de Vlaamse Regering akte van de conceptnota¹³ voor een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid 'Vroeg en Nabij'.

2.3.5. 'Gedeelde verantwoordelijkheid en de ideale wereld'

Om kinderen en jongeren in de residentiële jeugdhulp beter te ondersteunen, startte Opgroeien het project Gedeelde verantwoordelijkheid en de ideale wereld op, in nauwe samenwerking met het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) en het agentschap Zorg & Gezondheid. De bedoeling is om de onderscheiden expertises te delen en geblokkeerde ontwikkelingstrajecten te vermijden.

2.4. KWALITEIT VAN DE ZORG

KWALITEITSDECREET

In december 2022 gaf de Vlaamse Regering haar principiële goedkeuring aan het voorontwerp van decreet over de kwaliteit van de zorg¹⁴. Het is de bedoeling om een kader te creëren voor de manier waarop aan zorgkwaliteit wordt gewerkt in het hele beleidsdomein.

¹³ [Conceptnota voor een geïntegreerd gezins- en jeugdhulpbeleid](#)

¹⁴ [Voorontwerp van decreet over de kwaliteit van de zorg.](#)

Het kader legt de belangrijkste principes en de verantwoordelijkheden van voorzieningen en van de overheid vast. Het belanghebbendenoverleg is een centraal instrument. Daarin creëren de administratie, voorzieningen, zorggebruikers en andere belanghebbenden de kwaliteitsindicatoren, kwaliteitsinstrumenten en kwaliteitskaders voor de thema's die vastgelegd zijn door de Vlaamse Regering.

Het kader moet hen toestaan om flexibel in te spelen op nieuwe evoluties en noden in zorg en welzijn. Er wordt ook een evaluatie voorzien in het Vlaams Parlement.

Het decreet plaatst de participatie van de zorggebruiker, het samen formuleren van doelstellingen en de transparantie van de kwaliteit van de zorg en het hele proces centraal.

Over dit voorontwerp van decreet wordt advies ingewonnen bij de Raad van State.

INTERSECTORAAL KWALITEITSKADER

De complexiteit van hulp- en zorgvragen impliceert dat gezondheids- en welzijnssectoren meer en beter moeten samenwerken. De ondersteuning van deze samenwerking moet een beleidsprioriteit worden.

De samenwerking tussen alle WVG-sector en met andere beleidsdomeinen rond het intersectoraal (kwaliteits)kader¹⁵, moet zorgen voor een breed gedragen gemeenschappelijke basis en is een bijzonder aandachtspunt. Het kader is nodig om kwalitatieve hulp- en dienstverlening aan te bieden, ongeacht de sector waarop de burger een beroep doet.

Een kwaliteitskader voor het beleidsdomein WVG kan geen loutere verzameling zijn van kwaliteitscriteria in de verschillende sectoren. Het moet sectoroverstijgend worden afgesproken. Dat vertaalt zich in één kwaliteitsdecreet voor het volledige beleidsdomein WVG.

Om te vermijden dat initiatieven die onder de verschillende kaders vallen, geconfronteerd worden met tegenstelde of moeilijk verzoenbare bepalingen/doelstellingen, moeten het intersectorale kwaliteitsdecreet en de sectorale regelgeving goed op elkaar aansluiten. De sectorale regelgeving bemoeilijkt vandaag het samenwerken.

De Vlaamse Raad WVG stelt in haar eigen advies over kwaliteit in zorg en ondersteuning het volgende:

- Een intersectoraal kader moet zorgen voor een breed gedragen, gemeenschappelijke basis die verder invulling en uitdieping kan krijgen op sectorniveau.
- Een intersectoraal kwaliteitsdecreet schetst een globaal kader met betrekking tot kwaliteit voor alle sectoren binnen het beleidsdomein WVG.
- Intersectorale en sectorale regelgeving moeten goed op elkaar afgestemd worden.
- De verdere ondersteuning van samenwerking moet een beleidsprioriteit zijn.

Al deze bewegingen stimuleren meer samenwerking tussen de verschillende partners. Tegelijkertijd brengen ze heel wat uitdagingen met zich mee op het vlak van infodeling en beroepsgeheim. Uiteraard is anoniem overleg en afstemming altijd mogelijk. In samenwerkingen die zich meer op casusniveau richten, moet er voldoende aandacht zijn voor de nood aan uitwisseling en de randvoorwaarden die daaraan verbonden zijn. Er moet een zorgvuldige afweging gemaakt worden tussen de nood van cliënten en praktijkwerkers om in vertrouwen te kunnen werken, en de informatie die noodzakelijk is voor het gezamenlijk doel van de samenwerking.

Er zijn vandaag kaders in ontwikkeling om uitwisseling mogelijk te maken onder strikte voorwaarden. We verwijzen onder meer naar artikel 458ter van het Strafwetboek¹⁶, het decreet LIVC en het decreet lokaal

¹⁵ Beleidsnota WVG en Armoedebestrijding (pg.26).

¹⁶ Artikel 458ter Strafwetboek: § 1. Er is geen misdrijf wanneer iemand die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen, deze meedeelt in het kader van een overleg dat wordt georganiseerd, hetzij bij of krachtens een wet, decreet of ordonnantie, hetzij bij

sociaal beleid (GBO). Elke uitwisseling van persoonsgegevens vraagt aandacht voor GDPR en een DPO-beleid.

—
een met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings. Dit overleg kan uitsluitend worden georganiseerd, hetzij met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden, hetzij ter voorkoming van de misdrijven bedoeld in Titel I ter van Boek II of van de misdrijven gepleegd in het raam van een criminele organisatie, zoals bepaald in artikel 324bis. De in het eerste lid bedoelde wet, decreet of ordonnantie, of de met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings bepalen ten minste wie aan het overleg kan deelnemen, met welke finaliteit en volgens welke modaliteiten het overleg zal plaatsvinden. § 2. De deelnemers zijn tot geheimhouding verplicht wat betreft de tijdens het overleg meegedeelde geheimen. Eenieder die dit geheim schendt, wordt gestraft met de straffen bepaald in artikel 458. De geheimen die tijdens dit overleg worden meegedeeld, kunnen slechts aanleiding geven tot de strafrechtelijke vervolging van de misdrijven waarvoor het overleg werd georganiseerd.

3 — Beleidsdomein Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse zaken en Justitie

3.1. AGENTSCHAP JUSTITIE EN HANDHAVING

3.1.1. Regelgeving en opdrachten

Het intern verzelfstandigd Agentschap Justitie en Handhaving werd opgericht door het besluit van de Vlaamse Regering van 3 september 2021 en bestaat sinds 1 januari 2022. Het heeft als missie om te zorgen voor een efficiënte en daadkrachtige uitvoering van het beleid voor Justitie en Handhaving.

Het agentschap bundelt de krachten van Justitiehuisen, het Vlaams Centrum Elektronisch Toezicht, Gendergerelateerd Geweld, Vlaamse handhaving en hulp- en dienstverlening aan gedetineerden.

Het agentschap ressorteert onder het hiërarchisch gezag van de Vlaamse minister van Justitie en Handhaving.

De taken:

- Opdrachten uitvoeren in het kader van een gerechtelijke procedure of ter uitvoering van een gerechtelijke beslissing: daderbegeleiding, burgerrechtelijke opdrachten, adviesopdrachten en elektronisch toezicht.
- In samenwerking met de minister WVG en Armoedebestrijding werken aan de implementatie van het decreet over het jeugddelinquentierecht.
- Slachtoffers onthalen, informeren, bijstaan en doorverwijzen.
- Juridische eerstelijnsbijstand organiseren.
- Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden coördineren, zowel op bovenlokaal als op lokaal niveau.
- De ketenaanpak intrafamiliaal geweld en de Family Justice Centers coördineren.
- De erkennings- en bemiddelingscommissie voor slachtoffers van historisch misbruik organiseren.
- Sectoroverschrijdende netwerken op het kruispunt van justitie, politie, welzijn en zorg uitbouwen, installeren, faciliteren en in stand houden en eraan deelnemen.
- De Vlaamse strafrechtelijke prioriteiten vastleggen en ondersteuning bieden bij het gebruik van het injunctierecht.
- Een beleidsdomeinoverschrijdend juridisch kader voor de bestuurlijke handhaving van de georganiseerde criminaliteit ontwikkelen en implementeren.
- Het overleg met het College van procureurs-generaal faciliteren, voorbereiden en opvolgen.
- Instaan voor de gecoördineerde gegevensuitwisseling met federale inlichtingen-, veiligheids- en politiediensten.

> Meer info lees je op de [website van Agentschap Justitie en Handhaving](#).

3.1.2. Netwerken

FAMILY JUSTICE CENTERS, KETENAANPAK IFG

De **ketenaanpak Intrafamiliaal Geweld** is een samenwerking tussen politie en parket, hulpverlening en bestuur. Ze bestaat uit de Vertrouwenscentra Kindermishandeling, de Centra Algemeen Welzijnswerk, het agentschap Opgroeien, vertegenwoordigers uit de regionale netwerken geestelijke gezondheidszorg, de afdeling Justitiehuisen, de lokale politie en het parket.

De afdeling gendergerelateerd geweld coördineert de ketenaanpak. Situaties met Intrafamiliaal geweld komen in aanmerking voor de Ketenaanpak IFG wanneer de gezinssituatie als heel onveilig wordt ingeschat en andere reguliere (samen)werkingsvormen op dat moment niet zorgen voor een efficiënte aanpak.

Om een beroep te kunnen doen op de ketenaanpak IFG moet aan volgende criteria voldaan zijn:

- Het gaat om een erg complexe situatie waarvoor er een gecombineerde en aangepaste aanpak van welzijns- en gezondheidsdiensten, politie en justitie nodig is.
- Er zijn meerdere problemen in de verschillende levensdomeinen.
- Bestaande hulpverlening is perspectiefloos of loopt vast, gerechtelijke en/of bestuurlijke maatregelen opstarten verloopt moeizaam, of het traject is uitzichtloos.

Een professionele hulpverlener kan een dossier alleen doorverwijzen na contact met een van de hulpverleningspartners of via politie of justitie. Burgers met vragen over geweld, misbruik of kindermishandeling kunnen dus *niet* rechtstreeks bij de ketenaanpak terecht. Ze kunnen wel meer info en hulp terugvinden op de website [1712](#).

De ketenaanpak is een onderdeel van de **Family Justice Centers**. Die werken met een multidisciplinair team van professionals (politie, justitie, justitiehuisen, algemeen welzijnswerk, geestelijke gezondheidszorg, jongerenhulpverlening, advocatuur en artsen) aan een geïntegreerde aanpak. Elk slachtoffer van Intrafamiliaal Geweld vindt er alle diensten onder één dak.

De kern van het concept is:

- slachtoffers een betere, gecoördineerde dienstverlening aanbieden;
- geweld stoppen;
- verdere escalatie voorkomen.

De huidige aanpak van intrafamiliaal geweld verloopt via de reguliere hulpverlening of via de ketenaanpak IFG en de FJC als het om complexere situaties gaat. Toch zijn er aandachts- en verbeterpunten zoals:

- de versnippering;
- doorverwijzing en samenwerking tussen de betrokken diensten;
- het niet rechtstreeks toegankelijk zijn van de ketenaanpak of de Family Justice Centers.

Op basis van wetenschappelijk onderzoek en intensief overleg met de belangrijkste samenwerkingspartners in politie, justitie, hulpverlening en lokale besturen, is er een nieuw model voor **centra intrafamiliaal geweld** (IFG) ontwikkeld. Het gaat om een netwerkmodel dat voortbouwt op de goede praktijken in onder andere de ketenaanpak IFG en de Family Justice Centers (FJC).

In overleg met alle betrokken partners is het de bedoeling om in alle Vlaamse regio's eenzelfde basisaanbod uit te bouwen met:

- een laagdrempelig aanbod voor slachtoffers;
- advies en consult voor professionals die met IFG geconfronteerd worden;
- ondersteuning voor gezinnen uit balans;
- intensieve casusregie in structureel onveilige gezinnen en dossiers eengerelateerd geweld.

Het is de bedoeling dat er tegen eind 2023 in elke Vlaamse regio een operationeel IFG-centrum aanwezig is.¹⁷ In de provincies Antwerpen en Limburg gaat het om een doorontwikkeling en uitbreiding van de bestaande FJC. De prioriteit ligt in Vlaams-Brabant, Oost- en West-Vlaanderen waar er nog geen FJC of IFG-centrum is. Het implementatietraject in deze regio's ging in oktober 2022 van start.

- > Meer informatie over de Family Justice Centers lees je op de [website Veilig Thuis](#). Veilig Thuis is de Vlaamse vertaling van Family Justice Center en de koepelterm voor Vlaamse regionale initiatieven voor gezinnen waar er meermaals geweld voorkomt, sprake is van meervoudige problematiek en onveiligheid voor directe en indirecte slachtoffers, in het bijzonder voor kinderen.
- > De adresgegevens van de regionale coördinatiepunten ketenaanpak zijn te vinden op de [website](#) van het Agentschap Justitie en Handhaving.

PROJECT SAMEN EN PROJECT M

Het Limburgse project M en het Mechelse project SAMEN zijn in het leven geroepen om veelvoorkomende criminaliteit sneller en efficiënter aan te pakken en het hervallen te voorkomen. Deze projecten kwamen er omdat zowel politie als justitie sneller en efficiënter antwoord wilden op veelvoorkomende lokale criminaliteit. De bestaande werkprocessen nemen te veel tijd in beslag waardoor de reactie op strafbare feiten te lang uitblijft. Daarom beogen de projecten een **snellere wisselwerking tussen politie, justitie en hulpverlening**.

De projecten vertrekken vanuit de vaststelling dat de huidige aanpak van de lokale criminaliteit niet volstaat en dat er nood is aan een **persoonsgerichte benadering** van veelplegers. Bij die benadering werken politie, parket, justitie, hulpverlening, overheidsdiensten en andere relevante partners samen om daders te begeleiden en zo een duurzame oplossing te vinden voor een bestaand probleem. Deze integrale, multidisciplinaire en probleemoplossende aanpak heeft niet alleen als doel om het hervallen te voorkomen, maar ook om:

- slachtoffers een groter gevoel van rechtvaardigheid te geven;
- meer veilige en leefbare buurten te creëren.

Momenteel monitort SAMEN dit project op een wetenschappelijke manier. Dat moet leiden tot diepgaand inzicht in de veelbelovende en innovatieve manier van samenwerken rond ingrijpende maatschappelijke uitdagingen.

- > Lees meer over [het project SAMEN](#) in Mechelen

HULP- EN DIENSTVERLENING AAN GEDETINEERDEN EN GEÏNTERNEERDEN

Het 'nieuw' [Strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden 2020-2025](#)¹⁸ geeft in vijf doelstellingen aan waar Vlaanderen de komende jaren naartoe wil. Met dit strategisch plan beoogt Vlaanderen een veiligere samenleving door een betere re-integratie, minder recidive en het voorkomen van slachtoffers.

Het uitgangspunt is dat de gedetineerde wel zijn vrijheid verliest maar niet het recht op hulp- en dienstverlening. Deze basisgedachte is verankerd in het decreet over de organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden van 8 maart 2013.

¹⁷ Momenteel zijn er al vier operationeel: in Antwerpen, de Kempen, Mechelen en Limburg. In 2023 worden er FJC geopend in Leuven, Halle, Gent, Kortrijk en Oostende. Met die vijf centra erbij komt het totaal op negen en is er minstens één in elke Vlaamse provincie.

¹⁸ Goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 13 november 2020, op voorstel van de Vlaamse minister bevoegd voor Handhaving

De vooropgestelde doelstellingen zijn:

1. Meer evidence based hulp- en dienstverleningsaanbod.
2. Maximale inzet van alle Vlaamse beleidsdomeinen voor hulp- en dienstverlening aan gedetineerden – met focus op onderwijs, werk, welzijn, geestelijke gezondheidszorg en wonen – om re-integratie te bevorderen, recidive te beperken en nieuwe slachtoffers te voorkomen.
3. Bijzondere aandacht voor volgende doelgroepen in de hulp- en dienstverlening: geradicaliseerden, gedetineerden met een psychische of psychiatrische problematiek (inclusief verslavingsproblematiek en geïnterneerden die in de gevangenis zitten), veelplegers en daders van intrafamiliaal en seksueel geweld.
4. Inzetten op de overgang van het leven binnen naar buiten de gevangenis, zodat de gedetineerde het traject dat hij binnen de gevangenis heeft opgezet kan voortzetten na zijn vrijlating.
5. Inzetten op (hernieuwde en) versterkte samenwerking en organisatievormen om een hulp- en dienstverleningsaanbod op maat van de gedetineerde tot stand te brengen.

4 — Beleidsdomein Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen

4.1. AGENTSCHAP BINNENLANDS BESTUUR EN STEDENBELEID SAMEN MET JUSTITIE EN HULPVERLENING

4.1.1. Lokale Integrale Veiligheidscel (LIVC)

In de lokale aanpak van gewelddadige radicalisering heeft de burgemeester de regierol. Elke stad en gemeente moet een Lokale Integrale Veiligheidscel oprichten, specifiek gericht op radicalisering, extremisme en terrorisme.

De LIVC's zijn multidisciplinaire overlegplatforms. Zij detecteren personen vroeg in een radicaliseringsproces en werken geïndividualiseerde opvolgtrajecten voor hen uit.

De LIVC is een wettelijke verplichting. Het wettelijk kader ervoor is uitgewerkt in de federale wet tot oprichting van een LIVC R en het Vlaams decreet LIVC R van 21 mei 2021.

Een LIVC brengt de lokale veiligheidsactoren samen met de lokale sociopreventieve actoren.

Sociopreventieve actoren zijn actief in verschillende domeinen, denk aan onderwijs, welzijn, gezondheid, vrije tijd of werk. Ze hebben een belangrijke rol in de individuele opvolging van de casussen die de LIVC bespreekt. Die rol kan psychische begeleiding zijn, gezinsondersteuning, begeleiding in de zoektocht naar werk of opleiding, enzovoort. Ze hebben ook een functie in vroegdetectie. Ze kunnen casussen aanleveren voor de LIVC.

Om de goede werking van de LIVC te waarborgen is het noodzakelijk dat er **vertrouwelijke informatie** gedeeld kan worden, ook door de deelnemers van de LIVC die gebonden zijn door het beroepsgeheim. Artikel 458ter van het Strafwetboek voorziet daarom voor bepaalde vormen van casusoverleg een **uitzondering op de strafbaarstelling** van het beroepsgeheim. Dit artikel maakt de informatie-uitwisseling tussen hulpverleners, politie en bestuur in een LIVC mogelijk zonder dat ze hun beroepsgeheim schenden.

Er gelden wel een aantal voorwaarden:

- Het overleg moet een wettelijke basis hebben of georganiseerd worden met toestemming van de Procureur des Konings.
- Vooraf moet bepaald worden wie aan het overleg kan deelnemen, waarom er overleg is en wat de modaliteiten zijn.
- Het overleg moet de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van personen tot doel hebben of dienen om bepaalde misdrijven te voorkomen.
- Deelnemers aan het overleg moeten de inhoud van het overleg geheimhouden.

Voor lokale besturen die dit overleg organiseren is er een draaiboek en een overzicht met vragen en antwoorden over de LIVC's.

4.1.2. Bestuurlijke ontwikkelingen

DECENTRALISATIE

Het Vlaams Regeerakkoord 2019-2024 stelt dat de Vlaamse Regering samen met de lokale besturen voorstellen tot decentralisatie uitwerkt in een commissie decentralisatie. De commissie bestaat uit vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering en van de lokale besturen. De vertegenwoordigers van de lokale besturen zijn aangeduid door de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG). De commissie wordt voorgezeten door het kabinet van Vlaams minister van Binnenlands Bestuur. Op 7 februari 2022 keurde ze de startnota decentralisatie goed. Ze wil daarmee een efficiënte, slagkrachtige, transparante, burgergerichte en wendbare overheid vormgeven.

De lokale besturen spelen hierin een cruciale rol.

Ze zijn het eerste bestuursniveau van Vlaanderen, dat het dichtst bij de burger staat, het meest herkenbaar is en het meeste vertrouwen geniet.

De startnota:

- bevat het voorstel van oprichting en de werkwijze van de commissie decentralisatie, zowel doelstelling, structuur, samenstelling als tijdsplan;
- bepaalt de verdere opvolging en uitwerking van de decentralisatievoorstellen die door de Vlaamse Regering worden aangenomen op basis van de input door de commissie decentralisatie.

De commissie decentralisatie kreeg de opdracht om tegen het najaar van 2022 aan te geven hoe de decentralisatieambities van de Vlaamse Regering vorm zouden krijgen.

Op vrijdag 13 januari 2023 legde de commissie decentralisatie haar eindrapport voor aan de Vlaamse Regering. Het bevat de conclusies van de commissie en de negen werkgroepen. De decentralisatieoefening resulteerde in een mix van verschillende decentralisatiemaatregelen binnen alle beleidsdomeinen.

- > Lees meer over [de decentralisatievoorstellen](#)

De functioneel bevoegde ministers en administraties zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de decentralisatievoorstellen waarover een akkoord is bereikt.

REGIOVORMING

Op 1 februari 2023 keurde het Vlaams Parlement het regiodecreet goed. De regiovorming splitst Vlaanderen op in vijftien regio's. Oorspronkelijk was er sprake van zeventien referentieregio's maar uiteindelijk werd er beslist dat de 42 gemeenten van de provincie Limburg één referentieregio vormen. Zo wordt Limburg als enige provincie in Vlaanderen niet opgedeeld en valt de referentieregio er samen met de provincie.

Onder het toepassingsgebied van het decreet vallen samenwerkingsverbanden die de gemeenten van onderuit oprichten om doelstellingen van gemeentelijk belang samen te behartigen. Omwille van de gelijkvormigheid op alle bestuursniveaus engageert de Vlaamse overheid zich om de samenwerkingsverbanden die ze stimuleert of oplegt te organiseren volgens de referentieregio's.

Op 12 maart 2021 keurde de Vlaamse Regering daarvoor de volgende aanpak goed:

- Alle nieuwe samenwerkingsverbanden die Vlaanderen oplegt of stimuleert, worden meteen gealigneerd met de referentieregio's.
- Alle bestaande samenwerkingsverbanden die Vlaanderen oplegt of stimuleert, worden ten laatste tegen 1 januari 2025 gealigneerd met de referentieregio's.

- Het regelgevend kader voor de samenwerkingsverbanden die Vlaanderen oplegt of stimuleert moet uiterlijk begin 2024 zo aangepast zijn dat hun werkingsgebieden binnen de afgesproken overgangstermijn gealigneerd worden met de referentieregio's.
- De Vlaamse Regering kan voor een heel specifiek samenwerkingsverband tijdelijk uitstel of een definitieve afwijking toestaan als de bevoegde minister daarvoor een gemotiveerd voorstel indient en dat wordt goedgekeurd door de Vlaamse Regering.

Welke impact heeft de afbakening van de referentieregio's op de gebiedsafbakeningen in het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin? Samengevat zijn dit de uitgangspunten¹⁹:

- De eerstelijnszones fungeren als bouwsteen voor de gebiedsafbakeningen.
- De afbakening van de eerstelijnszones wordt aangepast aan de referentieregio's, rekening houdend met toegestane uitzonderingen.
- Met het oog op de noden van een bepaalde sector is het mogelijk verschillende eerstelijnszones samen te voegen tot op het niveau van één of meer referentieregio's.

Aan het regiodecreet ging een participatief traject vooraf met de Vlaamse gemeenten en de Vlaamse sectorale beleidsdomeinen.

De referentieregio's worden het afstemmingsniveau voor intergemeentelijke en bovenlokale samenwerking in Vlaanderen.

De regiovorming moet:

- een einde maken aan de wirwar van samenwerkingsverbanden waar lokale besturen in verweven zitten;
- bestuurlijke versnippering tegengaan;
- leiden tot minder structuren en mandaten;
- samenwerking tussen burgemeesters stimuleren.

> Meer informatie: bekijk [het overzicht van de gemeenten en hun referentieregio's](#).

Uiterlijk op 31 december 2030 moeten de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in overeenstemming zijn met de principes van regioconform samenwerken.

Voortaan kent België vijftien regio's en vijf Vlaamse provincies met gouverneurs. In de '[mededeling aan de Vlaamse Regering](#)' van 7 augustus 2022 lees je meer info over de voortgang van het proces en vind je ook een overzicht van intergemeentelijke en bovenlokale samenwerkingsvormen die binnen het toepassingsgebied van de regiovorming vallen. Voor elke samenwerkingsvorm wordt aangegeven:

- wat de uiterste datum van afstemming is;
- welk beleidsinitiatief de betrokken sector zal nemen om het regelgevend kader aan te passen;
- wat de timing is.

INTEGRATIE OCMW-GEMEENTE

Het [decreet over het lokaal bestuur](#) van 22 december 2017 brengt alle organieke regels over gemeente, OCMW en intergemeentelijk samenwerkingsverbanden samen in één decretale regeling.

- Het decreet vervangt vier decreten:
 - het Gemeentedecreet;
 - het OCMW-decreet;
 - het decreet houdende de intergemeentelijke samenwerking;
 - het decreet over de vrijwillige fusies.

¹⁹ Departement Welzijn Volksgezondheid en Gezin, Regiodecreet en impact op de samenwerkingsverbanden GBO

- Het realiseert de integratie van het OCMW in de gemeente en verstrengt de regels voor de intercommunales en hun participaties.

Sinds 1 januari 2019 is de integratie van OCMW en gemeentebestuur decretaal een feit. In het lokaal sociaal beleid behouden ze een aparte rol. Dit zijn belangrijkste elementen:

- De overheveling van de OCMW-taken naar het algemeen bestuur heeft tot doel een sterk geïntegreerd lokaal beleid.
- Een conceptnota uit 2015 omschrijft hoe die integratie kan verlopen.
- Na 1 januari 2022 blijven er twee rechtspersonen bestaan: de gemeente en het OCMW.
- De wetgevende en uitvoerende organen van de gemeente en het OCMW krijgen een identieke samenstelling en werking.
- Uitzondering hierop is het Bijzonder Comité voor de Sociale Dienst binnen het OCMW dat beslist over de dossiers van individuele steunverlening en maatschappelijke integratie.

OCMW en gemeenten zijn momenteel in transitie. De verhoudingen ertussen worden hertekend.

- > Lees meer over de politieke integratie van de representatieve en uitvoerende lokale organen.

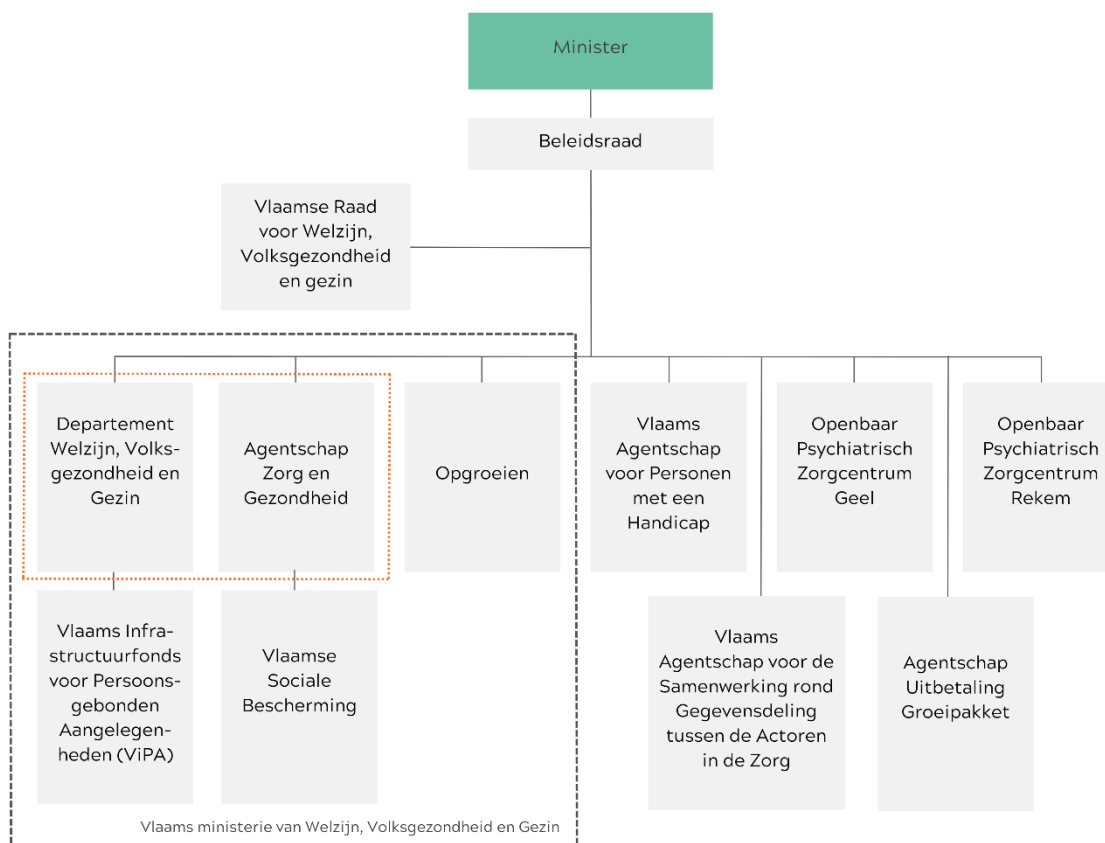
5 — De Vlaamse administratie hertekend

De hertekening van de Vlaamse administratie moet leiden tot meer afstemming en samenwerking in dit bijzonder complexe speelveld. Het gaat over:

- de fusie van Jongerenwelzijn en Kind en Gezin onder de noemer Opgroeien in 2019;
- het Vlaams justitiebeleid dat een aparte bevoegdheid is geworden met de oprichting van het nieuw Agentschap Justitie en Handhaving op 1 januari 2022;
- de nakende fusie van het Departement WVG en het agentschap Zorg en Gezondheid onder de noemer Departement Zorg in juni 2023.

5.1. BELEIDSDOMEIN WVG

5.1.1. Organogram

5.1.2. Agentschap Opgroeien

In 2019 zette het Vlaams Parlement finaal het licht op groen voor de fusie tussen Jongerenwelzijn en Kind en Gezin onder de noemer 'Opgroeien'. Het doel is om de krachten te bundelen en alle kinderen, jongeren en hun gezinnen maximaal te ondersteunen. De start van het 'nieuwe' agentschap is een belangrijke stap in een breder proces van integratie en samenwerking tussen diverse sectoren en in de ondersteuning en zorg voor alle kinderen, jongeren en gezinnen.

5.1.3. Departement WVG en agentschap Zorg en Gezondheid

Op 1 juni 2023 zal de fusie van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en het intern verzelfstandigd agentschap Zorg en Gezondheid tot het **Departement Zorg** een feit zijn.

5.2. AGENTSCHAP JUSTITIE EN HANDHAVING

5.2.1. Organogram

Het Vlaams justitiebeleid is een aparte Vlaamse bevoegdheid geworden. Sinds 1 januari 2022 bundelt het nieuwe Vlaams Agentschap Justitie en Handhaving de krachten van de afdelingen Justitiehuisen, Vlaams Centrum Elektronisch Toezicht, Gendergerelateerd Geweld, Vlaamse handhaving en Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden.

De oprichting van het Vlaams Agentschap Justitie en Handhaving zorgt voor een bundeling van alle bevoegdheden met betrekking tot Justitie die voorheen versnipperd waren over verschillende Vlaamse administraties. Justitie is vandaag vooral een federale bevoegdheid maar de kans is reëel dat er na 2024 meer aspecten ervan naar de deelstaten zullen gaan. Met een Vlaams Agentschap Justitie en Handhaving is Vlaanderen daar beter op voorbereid.

6 — Samenvattend

De eerste lijn is volop in beweging en dat heeft implicaties voor de dagelijkse praktijk van praktijkwerkers en hun organisaties, van gebruikers en van de ondersteuningsstructuren. Heel wat ontwikkelingen, evoluties en hervormingen impliceren grote uitdagingen voor de eerste lijn. Al deze ontwikkelingen zijn geïnspireerd door een beleidsvisie voor meer **vermaatschappelijking van de zorg** en moeten gesitueerd worden in een sterk veranderende maatschappelijke en bestuurlijke context.

Visie

Volgens deze beleidsvisie moet elke burger de kans krijgen om een zinvolle plek in de samenleving in te nemen en waar nodig daarin ondersteund worden. De zorg en ondersteuning moet zoveel mogelijk **geïntegreerd in de samenleving** verlopen.

De informele zorg is minstens even belangrijk als de formele zorg. De vermaatschappelijking van de zorg beperkt zich dus niet tot het beleidsdomein WVG en Armoedebestrijding. Ook de beleidsdomeinen Werk, Wonen, Onderwijs, Jeugd, Cultuur en Sport, en Justitie zijn betrokken. De vermaatschappelijking van de zorg is een verhaal van inclusie waarin **alle beleidsdomeinen** een verantwoordelijkheid dragen. Alle overheden, Vlaams en federaal, hebben een rol te spelen, alle beleidsniveaus moeten samenwerken om de vermaatschappelijking van de zorg te stimuleren.

Context

De samenleving verandert snel en is bijzonder complex geworden. We zien stijgende welzijns- en gezondheidsproblemen, pluraliteit van gezinsvormen, superdiversiteit en vergrijzing, toenemende armoede en bestaansonzekerheid, stijgende schuldenlast, een wooncrisis, een energiecrisis, vluchtelingenproblematiek, terrorisme en radicalisering, en mede hierdoor een groeiend veiligheidsdiscours en een verrechtiging van de samenleving.

Ondanks de inspanningen die geleverd worden op het vlak van sociale bescherming, stellen we vast dat mensen in kwetsbare posities niet meekunnen. Ze worden geconfronteerd met mechanismen van achterstand en achterstelling en hebben problemen op meerdere levensdomeinen.

De toegenomen complexiteit van de problematieken die zich aandienen, zorgt ervoor dat ze enkel in ketens, samenwerking en netwerken van zorg en welzijn passend opgevolgd en opgelost kunnen worden – binnen het beleidsdomein WVG en beleidsdomeinoverstijgend.

Geïntegreerde concepten

De Vlaamse overheid vertaalde de beleidsvisie van de vermaatschappelijking van de zorg in tal van geïntegreerde concepten zoals

- het Sociaal Huis;
- het geïntegreerd breed onthaal;
- de Huizen van het Kind;
- de STEK-praktijken;
- de bovenlokale netwerken dak- en thuisloosheid;
- de lokale gezinscoaches die ingebed zijn in een (boven)lokaal netwerk;
- de netwerken geestelijke gezondheidszorg;

- de zorggraden die opgericht zijn om het werk van de lokale overheden, zorg- en hulpverleners beter op elkaar af te stemmen binnen de eerstelijnszones;
- de Huizen van het Kind;
- De OverKop-huizen;
- 1G1P;
- zorgzame buurten/buurtgerichte zorg;
- de ontwikkeling ‘Vroeg & Nabij’ om de ondersteuning voor kinderen, jongeren en gezinnen te stroomlijnen;
- het project ‘Gedeelde verantwoordelijkheid en ideale wereld’;
- de FJC-centra en de ketenaanpak in het kader van IFG en Kindermishandeling en de LIVC als vorm van multidisciplinair overleg tussen politie, justitie en hulpverlening;
- het project SAMEN en het project M;
- het Strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden.

Vaststellingen

Deze geïntegreerde concepten moeten bijdragen tot een meer nabije, generalistische, breed toegankelijke en gebruikersgerichte eerste lijn. We stellen vast dat hun doelstellingen en principes meestal gelijklopend zijn, maar dat elk concept een specifieke invalshoek, werkwijze of focus heeft.

De veelheid aan initiatieven maakt dat **het werkveld overbevraagd** geraakt en het erg druk wordt op de eerste lijn. Er is **weinig samenhang en afstemming** tussen al deze initiatieven en de beleidskaders zijn niet altijd voldoende uitgetekend.

Lokale besturen als cruciale partner

Zoals vermeld, moet het huidige welzijnsbeleid gesitueerd worden in een sterk veranderende bestuurlijke context. Vlaanderen benoemt de lokale besturen, als overheidsniveau dat het dichtst bij de burger staat, expliciet als cruciale partners in alle beleidsdomeinen. Ze worden meer en meer geappelleerd op hun regierol in een genetwerkte samenleving. De commissie decentralisatie, samengesteld uit vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering en de lokale besturen, gaat na hoe het lokale overheidsniveau nog meer autonomie, bestuurskracht en instrumenten in handen kan krijgen.

Regiovorming

In het kader van de regiovorming keurde de Vlaamse regering de definitieve indeling van Vlaanderen in vijftien referentieregio's goed. De regiovorming moet een einde maken aan de wirwar van samenwerkingsverbanden waarin lokale besturen verweven zitten. Deze referentieregio's worden het afstemmingsniveau voor intergemeentelijke en bovenlokale samenwerking in Vlaanderen. De regiovorming moet bestuurlijke versnippering tegengaan, leiden tot minder structuren en mandaten, en samenwerking tussen burgemeesters stimuleren.

De definitieve indeling in referentieregio's is het startpunt voor de lokale besturen om al hun samenwerkingsverbanden af te stemmen op hun werkingsgebied.

Integratie OCMW-gemeente

Sinds 1 januari 2019 is de integratie van OCMW's en gemeentebesturen decretaal een feit. Het decreet van 22 december 2017 over het lokaal bestuur verzamelt alle organieke regels over gemeente, OCMW en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden in één decretale regeling. Het decreet vervangt vier decreten: het Gemeentedecreet, het OCMW-decreet, het decreet houdende de intergemeentelijke samenwerking en het decreet over de vrijwillige fusies. Dit decreet realiseert de integratie van het OCMW in de gemeente en verstrengt de regels voor de intercommunales en hun participaties. De overheveling van de OCMW-taken naar het algemeen bestuur moet bijdragen tot een sterk geïntegreerd sociaal beleid.

Hertekende Vlaamse administratie

De hertekening van de Vlaamse administratie heeft als doel meer afstemming en samenwerking in dit bijzonder complexe speelveld. Ze behelst de fusie van Jongerenwelzijn en Kind en Gezin onder de noemer 'Opgroeien' in 2019, het Vlaams justitiebeleid dat een aparte bevoegdheid is geworden met de oprichting van het Agentschap Justitie en Handhaving op 1 januari 2022 en de nakende fusie van het Departement WVG en het agentschap Zorg en Gezondheid onder de noemer Departement Zorg..

Nood aan partnerschap en inzicht

In deze veranderende maatschappelijke en bestuurlijke context vragen complexe vragen en maatschappelijke uitdagingen een sterk partnerschap tussen alle betrokken beleidsdomeinen en actoren in het werkveld. Ook voor medewerkers van steunpunten, expertisecentra, hogescholen en onderzoekscentra is inzicht in de samenhang tussen al deze ontwikkelingen belangrijk om een adequaat en aangepast ondersteuningsaanbod te ontwikkelen.

7 — Achtergrondinformatie

Vlaams Regeerakkoord 2019-2024

Beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding 2019-2024

Beleidsnota Justitie en Handhaving 2019-2024

Beleidsnota Binnenlands Bestuur en Stedenbeleid 2019-2024

Relanceplan 'Vlaamse Veerkracht' september 2020

—
SAM, steunpunt Mens en Samenleving vzw

Maatschappelijke zetel: Turnhoutsebaan 139A – 2140 Borgerhout – BTW BE 0674.697.752 – RPR Antwerpen
info@samvzw.be – samvzw.be